

رابطه هیجانات اخلاقی شرم و گناه در نوجوانان با سبک‌های فراهیجانی والدین

بهداد اسعدی: دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
محمد خیر: استاد، گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران (* نویسنده مسئول) m_khayyer@yahoo.com
امیر هوشنگ مهریار: استاد، گروه روان‌شناسی، عمومی واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
حجت اله جاویدی: استادیار، گروه روان‌شناسی، عمومی واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

شرم،
گناه،
سبک‌های فراهیجانی والدین،
هیجانات اخلاقی،
نوجوانان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۹

تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰

زمینه و هدف: یکی از عوامل موثر بر سلامت روان در انسان میزان پایداری فرد به رفتار اخلاقی می‌باشد. هدف از انجام تحقیق حاضر تعیین رابطه هیجانات اخلاقی شرم و گناه در نوجوانان با سبک‌های فراهیجانی والدین بود.
روش کار: برای انجام تحقیق توصیفی و کاربردی حاضر از بین دانش‌آموزان دختر و پسر کلاس‌های دهم و یازدهم، ۴۲۲ دانش‌آموز (۲۴۰ پسر و ۱۸۲ دختر کلاس) شهر شیراز به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از مدارس دخترانه و پسرانه چهار ناحیه شیراز به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس پرسشنامه‌های ۳۰ سوالی دیدگاه فراهیجانی والدین ایولینی کو (۲۰۰۰)، هیجان خودآگاه ۱۶ سوالی سناریو محور نانجی و همکاران (۱۹۹۲) بین افراد نمونه توزیع و جمع‌آوری شد. نهایتاً از آماره توصیفی، آلفای کرونباخ، کالموگروف اسمیرنوف و ضریب همبستگی پیرسون جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.
یافته‌ها: نتایج نشان داد در سبک فراهیجانی والدین بین بعد هدایت‌گری با احساس شرم و گناه نوجوانان رابطه معنی‌داری وجود دارد. اما بین بعد آگاهی هیجانی والدین با احساس شرم و گناه نوجوانان رابطه معنی‌دار ندارد. همچنین میانگین نمره دختران به طور معنی‌داری در هیجان احساس گناه بیشتر از میانگین نمره پسران است.
نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود والدین به سبک‌های فراهیجانی توجه بیشتری داشته باشند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Asaadi B, Khayyer M, Mehryar A, Javidi H. Investigating the Relationship between Moral Emotions (Shame & Guilt) in Adolescents and Parents Meta Emotional Styles. Razi J Med Sci. 2023;30(4): 74-82.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با 3.0 CC BY-NC-SA صورت گرفته است.

Original Article

Investigating the Relationship between Moral Emotions (Shame & Guilt) in Adolescents and Parents Meta Emotional Styles

Behdad Asaadi: PhD Student, Department of Educational Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Mohammad Khayyer: Professor, Department of Educational Psychology, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran (* Corresponding author) m_khayyer@yahoo.com

Amirhoshang Mehryar: Professor, Department of Psychology, General Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Hojjatollah Javidi: Assistant Professor, Department of Psychology, General Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Abstract

Background & Aims: In general Emotions are often analyzed on the basis of basic characteristics such as stimulus events, facial expressions, physical change, phenomenological experience, and functional motivations or inclinations (7). Most studies related to guilt have shown that this feeling has a positive correlation of stability with positive social and interpersonal adjustment of love (9).

However, due to the teachability of emotions and the ways of expressing them, parents have a great role in this important matter. The educational measures that parents take in the field of emotional education of their children have been studied with the help of various concepts and models. One of the most important of these concepts is the philosophical philosophy of parents. There are two dimensions of emotional awareness and guidance. Emotional awareness indicates parents' awareness of their own and their children's emotions and their ability to discuss the dimensions of emotions in the family, and guidance refers to a level of parental intervention using tools such as Direct instructions and talking to children are about their emotions, as well as worrying about those emotions, respecting them, and accepting their children's emotional experiences (10).

Given that adolescent psychologists consider adolescence as a time of increased emotional instability and peak emotions. Observation-based studies indicate an increase in the expression of negative emotions along with a decrease in the expression of positive emotions during puberty. Also, by studying and understanding the emotions of adolescents, their behavior can be understood; Because emotions are the cause of many human behaviors. Moral emotions that have been considered by psychologists in the last two decades have been considered as a factor for human behavior, and therefore the identification of factors affecting moral emotions can be in adolescence. Be of considerable importance.

Methods: To conduct the present descriptive and applied research, which was done by correlation method and in the field, among 10th and 11th grade male and female high school students in Shiraz in the 97-96 academic year using the Cochran's 422 sample volume formula. Secondary school students (240 boys and 182 girls) were selected by cluster random sampling. Of these 422, 206 were tenth grade students and 216 were eleventh grade students. The sampling method was as follows: first, from among the 4 education districts of Shiraz, two schools (one for girls and one for boys) were selected from each district and two classes (one tenth grade and one

Keywords

Shame,
Guilt,
Parents Meta Emotional
Styles,
Moral Emotions,
Adolescents

Received: 08/04/2023

Published: 10/06/2023

eleventh grade) were randomly selected from each school. Then, 30-item questionnaires of Farahijani's perspective on the parents of Evelyn Koo (2000) (10), self-conscious questionnaire, and 16 question-based scenario-based questions of Nanji et al. (1992) were distributed and collected among the sample. It should be noted that the distorted questionnaires were discarded and the rest were analyzed (8). Finally, descriptive statistics, Kalmogorov-Smirnov test and Pearson correlation coefficient were used to analyze the data using SPSS software.

Results: The results showed that there is no correlation between research variables (Table 1). According to Table 2, a significant difference was observed between adolescent girls and boys in the guilt variable. Thus, girls's guilt score is significantly higher than boys's guilt score. The results showed that the dimension of emotional guidance is a positive and significant predictor of guilt. But he could not directly predict the feeling of shame. Also, the dimension of emotional awareness was not a direct predictor of adolescents' moral emotions (Table 3).

Conclusion: The results showed that the component of mother's emotional awareness, which indicates the mother's awareness of her and their children's emotions and their ability to discuss the dimensions of emotions in the family, has nothing to do with children's shame and guilt. To justify this finding, it can be said that in Iranian families, discussion about emotions is less common than guidance, and parents spend more time setting boundaries and frameworks for their children. For this reason, this dimension has not been able to predict the emotions of shame and sin.

The emotional awareness dimension was not a direct predictor of adolescents' moral emotions. Unfortunately, little attention has been paid to how parents are taught to improve their children's moral qualities. Factors such as marital discord, parental trauma, and poor socioeconomic conditions prevent parents from understanding and using these skills. Some behaviors of parents with their spouse or children not only do not promote moral development, but also create serious obstacles to it. Therefore, in some families, attention to the promotion of moral transformation begins with a change in destructive behavior in the family (13). It may also be argued that in Iranian families, the discussion of emotions is less common than that of guidance, and that parents spend more time setting boundaries and frameworks for their children. For this reason, this dimension has not been able to predict the moral emotions of adolescents (13).

In the present study, according to the means, it is observed that the average score of guilt of girls is significantly higher than the score of guilt of boys. This finding is in line with the findings of Baker et al. (2011) entitled "Study of the relationship between spirituality and feelings of shame and guilt in students" (7), the findings of the study of Etemad et al. (2013) entitled 9) and the findings of the research of Abbasi et al. To explain this hypothesis, it can be said that because girls are less likely than boys to commit wrongdoing and have traditionally been trained to practically be barred from doing many things, as soon as they do anything that is the slightest contradiction. With the principles and values of family and society, the feeling of guilt increases in them and they feel remorse.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Asaadi B, Khayyer M, Mehryar A, Javidi H. Investigating the Relationship between Moral Emotions (Shame & Guilt) in Adolescents and Parents Meta Emotional Styles. Razi J Med Sci. 2023;30(4): 74-82.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

طی چند دهه اخیر توجه به شاخص های سلامت روان در جوامع مختلف به خصوص جوامع پیشرفته همواره رو به افزایش بوده است. در همین رابطه یکی از عوامل موثر بر سلامت روان در انسان میزان پایبندی فرد به رفتار اخلاقی می باشد (۱). در نظریه های سنتی رشد اخلاقی از جمله نظریه های پیاژه و کلبرگ، رفتار اخلاقی را فقط به چگونگی تفکر و قضاوت اخلاقی فرد مربوط کرده اند و جوانب مهم دیگر را نادیده گرفته یا کم اهمیت شمرده اند. (۱).

به طور کلی اخلاق یعنی نیرو و سرشت درونی انسان، که غیر قابل مشاهده است، اما به صورت رفتارهای ویژگی های شخصیتی نسبتاً پایدار و استوار در انسان یاد می کنند (۲). اخلاق به آن دسته از اصول و مفاهیم ارزشی اشاره دارد که تعیین می کنند چه چیزی خوب و پسندیده یا درست است و چه چیز ناپسند و بد یا نادرست است. به عبارت دیگر، صفات و ویژگی های درونی انسان ممکن است منشأ رفتارهای خوب و پسندیده یا رفتارهای زشت و نکوهیده باشد (۳). ارزش ها پایه و اساس فرهنگ هر جامعه می باشند. ارزش ها مسیر و جهت مشترکی برای همه افراد و خط مشی ها و دستورالعمل هایی برای رفتار روزانه آنان ارائه می کند. امروزه رعایت اخلاق و حفظ ارزش های اخلاقی، به صورت یکی از مهم ترین پدیده هایی درآمده است که در بیشتر سازمان ها و جوامع مورد توجه قرار می گیرد. اخلاق غالباً به یک مجموعه اصول اخلاقی یا ارزش هایی اطلاق می شود که رفتار را هدایت می کنند (۲). تحقیقات نشان داده اند در شکل گیری رفتار اخلاقی، هیجانات و به ویژه هیجانات اخلاقی عامل بسیار موثری می باشد. هیجانات اخلاقی نقشی محوری در زندگی روزمره ما بازی می کنند. آن ها می توانند بر نحوه تعامل ما با دیگر افراد تأثیر بگذارند (۴). هیجانات اخلاقی به منافع یا رفاه افراد دیگر و جامعه به عنوان یک کل مربوط می شود و به ما کمک می کنند تا بفهمیم چرا افراد به استانداردهای اخلاقی و فادار می مانند (۵). در همین رابطه کرول و ایگان (۲۰۰۴) هیجانات اخلاقی را به عنوان نیروهای انگیزشی - قدرت و انرژی - لازم برای انجام کار خوب و دوری از انجام فعالیت های ناپسند معرفی می کنند. هرچند تمایز بین هیجانات اخلاقی و هیجانات غیر اخلاقی (نا مرتبط

با اخلاق) به خوبی تعیین نشده است، با این حال، بیشتر پژوهشگران بر این باورند که هیجانات اخلاقی از روابط اجتماعی آغاز می شوند و به ارزیابی از رفتارهای خود و دیگران مربوط می شوند (۶).

بطور کلی یکی از عوامل تمایز افراد از یکدیگر، هیجانها می باشد. مفهوم سازی، تبیین و طبقه بندی هیجانات، از چالش های جدی اندیشمندان و روان شناسان بوده است. هیجانات غالباً بر پایه ی ویژگی های اولیه ای همچون رخدادهای محرک، شرایط ظاهری چهره، تغییر بدنی، تجربه ی پدیده شناختی و انگیزه ها یا تمایل عملکردی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرند (۷). در زمینه طبقه بندی هیجانات، امروزه هیجانات را از یک منظر، خود آگاه نظیر غرور، امید، شرم و گناه و ...، و ناخود آگاه نظیر ترس، خشم، اضطراب، و ... و از منظر دیگر هیجانات فردی و اجتماعی - اخلاقی تقسیم کرده اند. از جمله هیجانات خود آگاه اخلاقی، دو هیجان شرم و گناه، در سالهای اخیر توجه محققان را به خود جلب کرده اند. شرم و گناه از هیجانات کلیدی انسان هستند و در سطوح فردی و ارتباطات اجتماعی کارکرد مهمی دارند. تجربه شرم و گناه به عنوان هیجانات اخلاقی، در شمار درونی ترین و خصوصی ترین تجارب هیجانی خود آگاه قرار می گیرند (۸). اکثر پژوهش های مرتبط با احساس گناه نشان داده اند که این احساس از همبستگی مثبت پایداری با سازگاری مثبت اجتماعی و بین فردی، عشق برخوردار است (۹).

با این حال با توجه به آموزش پذیر بودن هیجانات و روش های ابراز آن، والدین نقش بسزایی در این امر مهم بر عهده دارند. بطوریکه اقدامات تربیتی که والدین در زمینه ی تربیت هیجانی فرزندان انجام می دهند با کمک مفاهیم و مدل های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. یکی از مهم ترین این مفاهیم فلسفه فراهیجانی والدین است. که دو بعد آگاهی هیجانی و هدایت گری است که آگاهی هیجانی بیانگر آگاهی والدین از هیجانات خود و فرزندان شان و توانایی آن ها در به بحث گذاشتن ابعاد هیجان ها در خانواده می باشد و هدایت گری ناظر به سطحی از مداخله والدین با استفاده از ابزارهایی مثل دستورالعمل های مستقیم و صحبت کردن با فرزندان در مورد هیجاناتشان است و به همان نسبت نگرانی درباره آن هیجانات، احترام به آن و پذیرش تجربیات هیجانی

به تأثیرات هیجانات اخلاقی بر رفتار اخلاقی و با هدف شناسایی متغیرهای تأثیرگذار بر افزایش یا کاهش هیجانات اخلاقی، در این پژوهش از بین هیجانات اخلاقی به پیش بینی هیجانات شرم و گناه در نوجوانان بر اساس سبک های فراهیجانی والدین پرداخته شده است. با این حال و علیرغم آنکه به نظر می رسد هیجانات اخلاقی نقش مهمی در شکل گیری رفتار اخلاقی نوجوانان دارند، اما تحقیقات اندکی در کشور ما به بررسی عوامل موثر بر هیجانات اخلاقی نوجوانان پرداخته اند. بررسی اینکه متغیرهای سبک های فراهیجانی والدین به چه میزان می توانند بر شکل گیری، افزایش، کاهش و ابراز هیجانات اخلاقی مثبت و منفی در نوجوانان تأثیرگذار باشند، مسأله مهمی است که پاسخ به آن می تواند ما را در پاسخ دادن به سوالاتی همچون "چرا برخی نوجوانان دچار احساس گناه و شرم می شوند" یاری نماید.

روش کار

برای انجام تحقیق توصیفی و کاربردی حاضر که با روش همبستگی و به صورت میدانی انجام شد از بین دانش آموزان دختر و پسر پایه دهم و یازدهم دبیرستان های دوره متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۹۶-۹۷ با استفاده از فرمول حجم نمونه فرمول کوکران ۴۲۲ دانش آموز (۲۴۰ پسر و ۱۸۲ دختر) دوره دوم متوسطه به صورت نمونه گیری تصادفی خوشه ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. که از این ۴۲۲ نفر، تعداد ۲۰۶ نفر دانش آموز پایه دهم و ۲۱۶ نفر دانش آموز پایه یازدهم بودند. روش نمونه گیری بدین صورت بود که ابتدا از بین ۴ ناحیه آموزش و پرورش شیراز از هر ناحیه دو مدرسه (یک دخترانه و یک پسرانه) و از هر مدرسه بطور تصادفی دو کلاس (یک پایه دهم و یک پایه یازدهم) انتخاب شدند. سپس سپس پرسشنامه های ۳۰ سوالی دیدگاه فراهیجانی والدین ایولینی کو (۲۰۰۰) (۱۰)، هیجان خودآگاه ۱۶ سوالی سناریو محور نانجی و همکاران (۱۹۹۲) بین افراد نمونه توزیع و جمع آوری شد. لازم به ذکر است که پرسشنامه های مخدوش کنارگذاشته شد و بقیه مورد تحلیل قرار گرفت

فرزندانشان را نیز شامل می شود (۱۰). همچنین به عقیده کاتز (۲۰۰۴)، هدایت گری هیجانی شامل آموزش چپستی و چگونگی هیجانات در زندگی است افراد دارای نگرش هدایت گری، به عواطف خود اطمینان دارند و دیگران بیشتر به آنان اعتماد می کنند (۱۱). کاتز و هانتز (۲۰۰۷) بیان کردند مادرانی که در خرده مقیاس آگاهی در سطح بالایی قرار داشتند، فرزندان نشان نشانه های شیوع افسردگی کمتری نشان دادند و نمره بالاتری در هوش هیجانی کسب کردند و سازگاری بهتری نشان دادند (۱۲) در پژوهشی که ملایری (۱۳۹۶) بر روی دانش آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه شهر شیراز انجام داد نشان داد متغیر هدایتگری بر گرایش به شرم و گناه تأثیر مستقیم دارد که این متغیر اثر مستقیم معناداری بر هر دو هیجان احساس گناه و احساس شرم دارد. علاوه بر این همدلی شناختی تنها پیش بین معنی دار احساس گناه بود. ولی همدلی عاطفی هر دو هیجان گرایش به احساس گناه و احساس شرم را بطور مثبت و معنی داری پیش بینی می کرد. در نهایت نتایج نشان که هر دو متغیر گرایش به احساس شرم و گرایش به احساس گناه اثر مستقیم معناداری بر رفتارهای جامعه پسند دارند. همچنین بر اساس یافته های پژوهش نتیجه گیری کرد که تنها همدلی شناختی و احساس گناه در ارتباط بین فلسفه فراهیجانی مادر و رفتار جامعه پسند نقش واسطه ای دارند (۱۳).

با توجه به اینکه روانشناسان نوجوانی را زمان افزایش ناپایداری هیجانی و اوج گیری هیجان ها می دانند. مطالعات مبتنی بر مشاهده، به افزایش بیان عواطف منفی به موازات کاهش بیان هیجان های مثبت در طی دوره بلوغ اشاره دارند. همچنین با مطالعه و درک هیجانات نوجوانان می توان به رفتار آنها پی برد؛ چرا که هیجانات عامل بسیاری از رفتارهای انسان می باشند. هیجانات اخلاقی نیز که طی دو دهه اخیر مورد توجه روانشناسان قرار گرفته اند به عنوان عاملی برای رفتار انسان تلقی شده اند و به همین دلیل شناسایی عوامل موثر بر هیجانات اخلاقی می تواند در دوره نوجوانی از اهمیت قابل توجهی برخوردار باشد. با توجه

(۸).

پرسشنامه دیدگاه فراهیجانی والدین ایولینی کو (۲۰۰۶): این پرسشنامه دارای ۳۰ سوال است که برای استفاده در فرهنگ ایرانی توسط پار سایی و فولادچنگ (۱۳۸۹) ترجمه، روا، و پایا گردیده و سه سوال آن حذف شده است. پرسشنامه دارای دو خرده مقیاس هدایت‌گری (سوالات ۱-۱۴) و آگاهی (سوالات ۱۵ تا ۲۸) است. از حاصل ترکیب و تعامل این دو خرده مقیاس، چهار سبک فراهیجانی مشخص می‌شود که حاصل تعامل دو طیف هدایت‌گری بالا و پایین و آگاهی بالا و پایین می‌باشد. ایولینی کو (۲۰۰۶) روایی پرسشنامه را از طریق تحلیل عوامل مورد بررسی قرار داد که ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس هدایت‌گری ۰/۹۳ و برای خرده مقیاس آگاهی ۰/۸۵ و برای کل مقیاس ۰/۷۹ گزارش کرده است (۱۰). پارسایی و فولادچنگ (۱۳۸۹) در ایران نتایج ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس هدایت‌گری ۰/۸۶، برای خرده مقیاس آگاهی ۰/۸۱ و برای کل مقیاس ۰/۸۸ گزارش کرده‌اند (۱۴). در پژوهش حاضر برای تعیین روایی از روش تحلیل عامل تاییدی و برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کرده است.

مقیاس هیجان خودآگاه (۲- TOSCA) تانجینی و همکاران (۱۹۹۲): این مقیاس شامل ۱۶ سوال سناریو محور است که سناریوهای این نسخه دربرگیرندهٔ ماده‌هایی هستند که مستعد بودن به صفت شرم (۱۶ ماده)، مستعد بودن به صفت گناه (۱۶ ماده) را بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت می‌سنجند. در مطالعات قبلی همسانی درونی این مقیاس بین ۰/۷۶ تا ۰/۸۸ برای زیرمقیاس شرم و ۰/۷۰ تا ۰/۸۳ برای زیرمقیاس گناه به دست آمده است (۸). برای ثبات مطالعه آلفای کرونباخ ۰/۷۸ برای زیر مقیاس شرم و ۰/۷۲ برای زیر

مقیاس گناه به دست آمد. همچنین ویژگی‌های روان‌سنجی این ابزار در ایران نیز محاسبه شد و پایایی آلفای کرونباخ و بازآزمایی به فاصله یک هفته برای احساس شرم به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۶۴ و برای احساس گناه به ترتیب ۰/۶۴ و ۰/۳۹ به دست آمد (۱۵). در این پژوهش برای تعیین روایی از روش محاسبه ضریب همبستگی بین زیرمقیاس‌ها و نمره کل استفاده شد. نتایج بیانگر این بود که ضریب همبستگی بین خرده مقیاس احساس شرم با نمره کل برابر ۰/۷۷ و بین خرده مقیاس احساس گناه و نمره کل برابر با ۰/۸۱ به دست آمد. برای تعیین پایایی نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. این ضریب نیز برای خرده مقیاس احساس شرم، احساس گناه و نمره کل به ترتیب برابر با ۰/۷۹، ۰/۸۱ و ۰/۸۵ به دست آمد.

در نهایت از آمار توصیفی، آزمون کالموگروف اسمیرنوف و ضریب همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار SPSS جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

نتایج نشان داد بین متغیرهای تحقیق همبستگی وجود ندارد (جدول ۱).

مطابق با جدول ۲ بین دختران و پسران نوجوان در متغیر احساس گناه تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. بدین گونه که نمره احساس گناه دختران بطور معنی‌داری بیشتر از نمره احساس گناه پسران است.

نتایج نشان داد که بعد هدایت‌گری هیجانی پیش‌بین مثبت و معنی‌دار احساس گناه می‌باشد. اما احساس شرم را نتوانست بصورت مستقیم پیش‌بینی کند. همچنین بعد آگاهی هیجانی بطور مستقیم پیش‌بین معنی‌دار هیجان‌ات اخلاقی نوجوانان نبود (جدول ۳).

جدول ۱- ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش (n = ۴۲۲)

متغیرها	۱	۲	۳	۴
۱. هدایت‌گری هیجانی	—			
۲. آگاهی هیجانی	۰/۴۰**	—		
۳. شرم	-۰/۱۷**	-۰/۱۵**	—	
۴. گناه	۰/۱۷**	۰/۱۵**	۰/۰۸۸	—

جدول ۲- تفاوت‌های جنسیتی در هیجانات اخلاقی

متغیرها	گروه‌ها	میانگین	انحراف معیار	Df	T	معناداری
شرم	پسر	۴۱/۷۳	۹/۲۷	۴۲۰	۰/۳۰	۰/۷۵
	دختر	۴۱/۴۰	۱۲/۴۹			
گناه	پسر	۵۸/۴۱	۹/۷۶	۴۲۰	۳/۶۷	۰/۰۰۰۱
	دختر	۶۱/۹۶	۹/۹۶			

جدول ۳- اثر ابعاد سبک‌های فراهیجانی والدین بر هیجانات اخلاقی نوجوانان

متغیرها	B	S.E	B	T	معناداری		
						پیش‌بین	ملاک
شرم	-۰/۱۴	۰/۰۷۵	-۰/۱۰	۱/۹۰	۰/۰۵۶	هدایت‌گری	ملاک
گناه	۰/۱۵	۰/۰۷۲	۰/۱۱	۲/۱۲	۰/۰۳۳	هیجانی	ملاک
شرم	-۰/۲۰	۰/۰۷۱	-۰/۰۱۶	۰/۲۸	۰/۷۷	آگاهی هیجانی	ملاک
گناه	۰/۰۴۶	۰/۰۶۷	۰/۰۳۸	۰/۶۸	۰/۴۹	آگاهی هیجانی	ملاک

بحث

هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی هیجانات اخلاقی نوجوانان بر اساس سبک‌های فراهیجانی والدین می‌باشد. بنابراین، سبک‌های فراهیجانی والدین با دو مولفه هدایت‌گری و آگاهی هیجانی به عنوان متغیر مستقل و هیجانات اخلاقی شامل گرایش به هیجان شرم و گرایش به هیجان گناه به عنوان متغیرهای وابسته مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها در خصوص مدل نهایی پژوهش نشان می‌دهد که درسبک فراهیجانی والدین بعد هدایت‌گری با احساس گناه نوجوانان رابطه معنی‌دار دارد. اما بعد آگاهی هیجانی والدین با هیجانات اخلاقی نوجوانان رابطه معنی‌دار ندارد. هدایت‌گری و آگاهی هیجانی والدین با احساس شرم و گناه در نوجوانان رابطه معنی‌دار دارد. همچنین میانگین نمره دختران به طور معنی‌داری در هیجان احساس گناه بیشتر از میانگین نمره پسران است. در ادامه به بحث و بررسی نتایج پژوهش، محدودیت‌ها و پیشنهادهای پژوهش پرداخته می‌شود.

نتایج نشان داد بعد هدایت‌گری هیجانی والدین پیش‌بین مثبت و معنی‌دار احساس گناه نوجوانان می‌باشد. اما احساس شرم را نتوانست بصورت مستقیم پیش‌بینی کند. همچنین بعد آگاهی هیجانی بطور مستقیم پیش‌بین معنی‌دار هیجانات اخلاقی نوجوانان نبود. این یافته

ها که بعد هدایت‌گری هیجانی والدین پیش‌بینی کننده احساس گناه نوجوانان می‌باشد با نتایج تحقیقات پیشین هم‌خوانی دارد. در تحقیقی که ملایری (۱۳۹۶) بر روی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه شیراز انجام داد، اثر مستقیم متغیر هدایت‌گری والدین بر گرایش به شرم و گناه بچه‌ها مشخص شد (۱۳). کاکس و همکاران (۱۹۹۹) نشان دادند که پذیرش و هدایت عواطف و هیجانها توسط والدین، فرزندان را در مدیریت هیجانها و برخورد مناسب با دیگران و احساس شایستگی، یاری می‌کند (۱۶). پژوهشی دیگر نشان داد کارکردهای مربوط به فلسفه فراهیجانی والدین برای انواع هیجانات و تأثیرات قوی آن بر موقعیت‌های هیجانی مشخص شده است (۱۷). کوچانسکا (۱۹۹۱) در پژوهشی که روی گروهی از کودکان صورت داد دریافت که پس از اینکه مادران به‌طور پیوسته در خصوص مفاهیم مرتبط با هیجان در خانه بحث می‌کنند، در اواسط کودکی می‌توان سطح بالاتری از رشد وجدان (احساس گناه) را در این کودکان مشاهده کرد (۱۸).

از سوی دیگر مولفه آگاهی هیجانی مادر که بیانگر آگاهی مادر از هیجانات خود و فرزندان‌شان و توانایی آن‌ها در به بحث گذاشتن ابعاد هیجانها در خانواده است با هیجانات شرم و گناه فرزندان ارتباطی ندارد. در توجیه این یافته شاید بتوان گفت که در خانواده‌های ایرانی بحث و گفتگو در خصوص هیجانات نسبت به

دختران نسبت به پسران کمتر دست به اعمال خلاف می‌زنند و به طور سنتی طوری تربیت شده‌اند که عملاً از خیلی از کارها منع شده‌اند، به همین دلیل به محض انجام هر کاری که کوچکترین مغایرتی با اصول و ارزش‌های خانوادگی و جامعه داشته باشد احساس گناه در آنان زیاد می‌شود و احساس پشیمانی می‌کنند.

در نهایت با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌گردد با توجه به موضوع مهم هیجان‌ها به خصوص هیجان‌های اخلاقی، زمینه جهت آموزش هر چه بیشتر والدین و فرزندان مهیا گردد. همچنین پیشنهاد می‌شود سبک‌های فراهیجانی به والدین آموزش داده شود تا بتوانند تأثیرات مثبت و کارآمدی بر هیجان‌ها خودآگاه فرزندان داشته باشند. با این حال شرکت کنندگان در پژوهش حاضر، فقط دانش آموزان دوره دبیرستان بودند که این موضوع می‌تواند منجر به کاهش حوزه تعمیم دهی نتایج گردد. از طرف دیگر کمبود جدی در تحقیقات داخلی و خارجی، بویژه درباره متغیر واسطه‌ای پژوهش تحقیقات بسیار کمی صورت گرفته بود، بنابراین برای محقق در رابطه با مقایسه پژوهش‌ها با هم محدودیت زیادی وجود داشت. نهایتاً اینکه شرایط روحی و روانی افراد نمونه هنگام تکمیل پرسشنامه‌ها قابل کنترل نبود که ممکن است بر نتایج تحقیق تأثیر داشته باشند.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق حاضر نشان داد بین سبک هدایت‌گر و احساس شرم و گناه رابطه معنی‌داری وجود دارد بنابراین با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود والدین به سبک‌های فراهیجانی و مخصوصاً بعد هدایت‌گری توجه بیشتری داشته باشند و در کنترل هیجان‌ها خود از این سبک بهره‌گیرند.

References

1. Yaghoubi A. Explaining moral behavior in adolescents based on the knowledge of moral metacognition with respect to gender differences. J

هدایت‌گری کمتر اتفاق می‌افتد و والدین وقت بیشتری را صرف تعیین حد و مرزها و چهارچوب‌ها برای فرزندان می‌کنند. به همین دلیل این بعد نتوانسته است هیجان‌های شرم و گناه را پیش‌بینی کند.

بعد آگاهی هیجانی بطور مستقیم پیش‌بین معنی‌دار هیجان‌های اخلاقی نوجوانان نبود. متأسفانه در خصوص چگونگی آموزش والدین برای ارتقاء ویژگی‌های اخلاقی فرزندان توجه اندکی شده است. عواملی همچون ناهماهنگی زناشویی، آسیب روانی والدین (به خصوص اضطراب و افسردگی) و شرایط نامناسب اجتماعی - اقتصادی، مانع از این می‌شوند که والدین مهارت‌های مذکور را درک و از آنها استفاده کنند. برخی از رفتارهای والدین با همسر یا فرزندان خود نه تنها تحول اخلاق را ارتقاء نمی‌دهد، بلکه آن را با موانع جدی مواجه می‌سازد. تعارض‌های زناشویی و کودک‌آزاری از جمله مواردی هستند که با ایجاد پرخاشگری و رفتار ضد اجتماعی در کودکان، همبستگی دارند. بنابراین در برخی خانواده‌ها توجه به ارتقاء تحول اخلاقی با تغییر رفتار مخرب در خانواده شروع می‌شود (۱۳). همچنین شاید بتوان گفت که در خانواده‌های ایرانی بحث و گفتگو در خصوص هیجان‌ها نسبت به هدایت‌گری کمتر اتفاق می‌افتد و والدین وقت بیشتری را صرف تعیین حد و مرزها و چهارچوب‌ها برای فرزندان می‌کنند. به همین دلیل این بعد نتوانسته است پیش‌بین هیجان‌های اخلاقی نوجوانان باشد (۱۳).

در پژوهش حاضر با توجه به میانگین‌ها مشاهده می‌شود که میانگین نمره احساس گناه دختران بطور معنی‌داری بیشتر از نمره احساس گناه پسران است. این یافته با یافته پژوهش باکر و همکاران (۲۰۱۱) با عنوان بررسی رابطه معنویت و احساس شرم و گناه در دانشجویان (۷)، یافته‌های پژوهش اعتماد و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان پیش‌بینی شادکامی بر مبنای احساس شرم و گناه با بررسی نقش تعدیل‌گری جنسیت (۹) و یافته پژوهش عباسی و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان نقش سبک‌های اسنادی در هیجان‌های خودآگاه شرم و گناه در دانش‌آموزان دوره ابتدایی همخوانی دارد (۱۹). در تبیین این فرضیه می‌توان چنین بیان کرد که چون

- Educ Psychol Stud. 2016;13(23):172-159.
2. Naderian Jahromi M. Ethics in Sports, Tehran, Nasima. 2011.
  3. Ramezani Nejad R. Principles and bases of physical education and sports, misplaced, morning book. 2007.
  4. Haidt J. Elevation and the positive psychology of morality, In C.L.M. Keyes & Haidt, J. Flourishing the positive person and the well lived life, Washington DC: American Psychological Association Press. 2003.
  5. Gibbs JC. Moral Development and Reality: Beyond the Theories of Kohlberg, Hoffman, and Haidt. Oxford: Oxford University Press. 2013.
  6. Kroll J, Egan E. Psychiatry, moral worry, and moral emotions. *J Psychiatr Pract*. 2004;10:352-360.
  7. Baker JK, Fenning RM, Crnic KA. Emotion socialization by mothers and fathers: Coherence among behaviors and associations with parent attitudes and children's social competence. *Soc Dev*. 2011;20(2):412-430.
  8. Tangney JP, Stuewig J, Mashek DJ. Moral emotions and moral behavior. *Ann Rev Psychol*. 2007a;58:345-372.
  9. Etemad J, Jokar B, Rahpima S. Predicting happiness based on feelings of shame and guilt: A study of the moderating role of gender. *J Psychol Stud Fac Educ Sci Psychol Al-Zahra Univ*. 2013;11(2).
  10. Evelyne KC. Meta-emotion philosophy, emotional intelligence and relationship to adolescent emotional intelligence, Master's thesis. Swinburne University of Technology, Australia. 2006.
  11. Katz LF. Parental meta-emotion philosophy in families with conduct-problem children: link with peer relations. *J Abnorm Child Psychol*. 2004;32(4):339-85.
  12. Katz LF, Hunter EC. Maternal meta-emotion philosophy and adolescent depressive symptomatology. *Soc Dev*. 2007;16(2):343-360.
  13. Malayeri M, Shaykh al-Islami R. Causal Explanation of Students' Community-Friendly Behavior Based on Mothers' Extra-Emotional Philosophy, Empathy and Moral Emotions. *Soc Psychol Res Q*. 2017;7(28):1-22.
  14. Parsai A. The relationship between parents' Farahijani style and self-efficacy and emotional intelligence of high school students. *J Educ Psychol Stud*. 2011;7(11):26-1.
  15. Shaykh al-Islami R, Hassan Nia S. The mediating role of emotional intelligence in the causal relationship between parents' Farahijani dimensions and children's resilience. *J Fam Psychol*. 2015;2(1):71-82.
  16. Cox MJ, Brooks-Gunn J, Research Consortium on Family Risk and Resilience. Conflict and cohesion in families: Causes and consequences. Mahwah, N.J: Lawrence Erlbaum Associates. 1999.
  17. Hooven C, Gottman JM, Katz LF. Parental meta-emotion structure predicts family and child outcomes. *Cogn Emot*. 1995;9:229-264.
  18. Kochanska G. Socialization and temperament in the development of guilt and conscience. *Child Dev*. 1991;62:1379-1392.
  19. Abbasi N, Hosseini FS, Golestaneh SM. The role of attributional styles in self-conscious emotions of shame and guilt in elementary school students. *J Teach Learn Stud*. 2015;8(2):1-18.